

Jakelussa mainitut keskusvaalilautakunnat

VUODEN 2011 EDUSKUNTAVAALIT: Äänioikeusrekisterin käyttäminen vaalipäivän äänestyksessä

Oikeusministeriö toteuttaa vuoden 2011 eduskuntavaaleissa pilottihankkeen, jossa äänioikeuden käyttäminen kirjataan vaalipäivän äänestyksessä vaaliluettelon sijasta tai sen rinnalla äänioikeusrekisteriin.

Taustaa

Äänioikeusrekisterin käyttämisellä vaalipäivän äänestyksessä tavoitellaan seuraavia hyötyjä:

- Vaalipäivänä äänestäneiden lukumäärä olisi selvillä automaattisesti koko vaalipäivän ajan. Tällä voitaisiin nykyistä paremmin vastata esimerkiksi median tiedusteluihin äänestysaktiivisuudesta;
- Äänestäneiden lukumäärätietojen ilmoittaminen vaalilautakunnasta vaalitietojärjestelmään olisi nykyistä varmempaa ja helpompaa;
- Äänioikeusrekisterin käyttö myös vaalipäivänä helpottaisi vaalien jälkeisten äänestysaktiivisuutta koskevien tutkimusten teknistä suorittamista.

Kunnan osallistuminen pilottihankkeeseen

Olette aiemmin alustavasti ilmoittaneet, että kuntanne haluaa osallistua pilottihankkeeseen. Oikeusministeriö pyytää Teitä vahvistamaan osallistumisenne **14.1.2011 mennessä** lähettämällä siitä sähköpostin osoitteeseen vaalituki@om.fi. Kukin kunta päättää asiasta omien toimivaltasäännöstensä edellyttämällä tavalla. Määräajan jälkeen kunta voi kuitenkin halutessaan vetäytyä hankkeesta ilmoittamalla siitä oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen vaalitukeen.

Mukaan tulevia kuntia pyydetään huomioimaan seuraavaa:

1. Kukin kunta voi osallistua pilottiin vain yhdellä äänestysalueella. Äänestysalueen suosituskoko on enintään 2000 äänioikeutettua.
2. Asianomaisen äänestysalueen vaalilautakunta on asetettava niin hyvissä ajoin, että sen jäsenet ehtivät perehtyä tehtäviinsä ja ohjeisiin sekä harjoitella. Niiden jäsenten, jotka tulevat käyttämään äänioikeusrekisteriä, olisi hyvin suositeltavaa osallistua oi-

keusministeriön vaalikoulutustilaisuuksiin, joita järjestetään yksi jokaisessa vaalipiirissä 14.-25.2.2011 välisenä aikana (tilaisuuksista tulee lisätietoa eri kirjeessä). Viime kädessä keskusvaalilautakunta vastaa jäsenten koulutuksesta tehtäviinsä oikeusministeriön antaman koulutuksen ja ohjeistuksen perusteella.

3. Vaalilautakunnan rekisteriä käyttävillä jäsenillä olisi hyvin suositeltavaa olla perustiedot tietokoneen käytöstä.

4. Vaalilautakunnan rekisteriä käyttävien jäsenten tulee osallistua vaalipäivän äänestyksen kenraaliharjoitukseen (ajankohta ilmoitetaan myöhemmin).

5. Kunnan IT-tuen tulee olla käytettävissä ennen vaaleja kun tietoliikenneyhteyksiä testataan ja hankkeen toteutusta muutoinkin valmistellaan sekä erityisesti vaalipäivänä vaalilautakunnan tukena.

6. Kunta maksaa itse pilotoinnista aiheutuvat kustannukset, mm. käytettävät työasemat. Oikeusministeriö kustantaa tarvittaessa käyttäjähallinnan kustannukset eli pankkitiliin sitomattomien verkkopankkitunnusten tai sirullisten henkilökorttien kustannukset kirjeen 30.11.2010 (dnro 38/51/2010) mukaisesti.

Menettely käytettäessä äänioikeusrekisteriä vaalipäivän äänestyksessä

Menettely käytettäessä äänioikeusrekisteriä vaalipäivän äänestyksessä ja siihen liittyvät tekniset edellytykset kuvataan tämän kirjeen liitteessä.

Lisätietoa

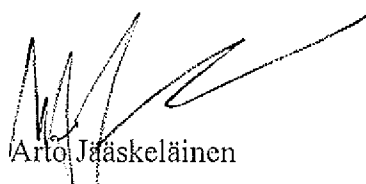
Lisätietoa pilottihankkeesta:

- vaalituki@om.fi,

- ylitarkastaja Jukka Leino (OTTK), puh. 050 515 1525 ja etunimi.sukunimi@om.fi ja

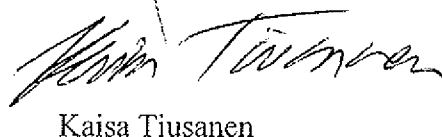
- neuvotteleva virkamies Jussi Aaltonen (OM), puh. (09) 1606 7620, etunimi.sukunimi@om.fi.

Vaalijohtaja

Arto Jaaskeläinen

Erityisasiantuntija

Kaisa Tiusanen

LIITE: MENETTELY KÄYTETTÄESSÄ ÄÄNIOIKEUSREKISTERIÄ (SÄHKÖISTÄ VAALILUETTELOA) VAALIPÄIVÄN ÄÄNESTYKSESSÄ

JAKELU: Keskusvaalilautakunnat (33), jotka ovat syksyllä 2010 ilmoittaneet OTTK:n vaalituella olevansa kiinnostuneita osallistumaan pilottihankkeeseen:

- Alavus
- Forssa
- Helsinki
- Ilomantsi
- Joensuu
- Jyväskylä
- Kaarina
- Kajaani
- Karkkila
- Kaskinen
- Kauniainen
- Kemi
- Kemiönsaari
- Kempele
- Kerimäki
- Kouvola
- Lieto
- Lumijoki
- Mikkeli
- Mustasaari
- Närpiö
- Paimio
- Parkano
- Perho
- Pertunmaa
- Porvoo
- Raisio
- Siilinjärvi
- Tammela
- Tervola
- Toivakka
- Vihti
- Vöyri-Maksamaa (1.1.2011 lukien Vöyri)

Liite

MENETTELY KÄYTETTÄESSÄ ÄÄNIOIKEUSREKISTERIÄ (SÄHKÖISTÄ VAALILUETTELOA) VAALIPÄIVÄN ÄÄNESTYKSESSÄ

Vaalilautakunnan tarvitsemat laitteet, välineet ja asiakirjat

Äänestysalueen vaalilautakunnalla tulee olla käytössään:

- *Työasema* jokaista äänioikeuden tarkastuspistettä varten ja lisäksi yksi varatyöasema. Jos esimerkiksi äänestäjiä vastaanotetaan kahdessa pisteessä, tarvitaan kaksi työasemaa ja varatyöasema.
 - Vähintään varatyöaseman, mutta mielellään kaikkien työasemien tulee olla akullisia, esimerkiksi kannettavia tietokoneita.
 - Työasemissa tulee olla ajantasainen virustorjunta.
 - Työasemien muut vaatimukset on selostettu VAT-ohjeessa nro 1.
 - Äänestyspaikalla tulee olla laajakaistayhteys tai mitkä tahansa kiinteät yhteydet, jonka nopeudet ovat vähintään 512k/512k bit/s. Langattoman verkon käyttämisestä ei suositella, mutta jos sitä halutaan käyttää, käytön yksityiskohdista tulee sopia OTTK:n vaalituen kanssa.
- *Tunnistautumisvälineet* oikeusministeriön kirjeen 30.11.2010 (dnro 38/51/2010) mukaisesti. Äänioikeusrekisteriä käyttäville vaalilautakuntien jäsenille suositellaan tunnistautumisvälineeksi omia verkkopankkitunnuksia tai, jos niitä ei haluta käyttää, tiliin sitomattomien pankkitunnuksien hankkimista. Myös sirullisella henkilökortilla voi tunnistautua, mutta sitä varten tarvitaan myös kortinlukija ja kortinlukijaohjelmisto.
- *Vaaliluettelo, äänestysliput sekä muut asiakirjat ja tarvikkeet*, jotka mainitaan oikeusministeriön vaaliohjeessa nro 2.

Menettelyn kuvaus

Ennen vaalitoimituksen aloittamista vaalilautakunnan on kirjattava vaalipöytäkirjaan (kohtaan Huomautuksia), että se tekee vaalilain 77 §:n 2 momentissa tarkoitetut merkinnät äänioikeuden käyttämisestä äänioikeusrekisteriin.

Vaalilautakunnan jäsen toteaa äänestäjän henkilöllisyyden ajokortista, passista tai muusta vastaavasta asiakirjasta. Jäsen kirjoittaa äänestäjän henkilötunnuksen äänioikeusrekisteriin ja klikkaa Hae –painiketta (tai painaa Enteriä), minkä jälkeen äänestäjän tiedot tulevat työaseman näytölle. Jos viivakoodinlukijaa käytetään, henkilötunnuksen kirjoittamisen sijasta pyyhkäistään henkilöllisyysasiakirjassa olevaa viivakoodia.

Jos äänestäjän äänioikeus on käyttämättä, hänelle annetaan äänestyslippu ja merkitään äänioikeusrekisteriin äänioikeus käytetyksi klikkaamalla ”Kirjaa äänioikeuden käyttö” –painiketta.

Jos äänestäjä on jo äänestänyt, esimerkiksi ennakkoon, tai hänellä ei ole äänioikeutta taikka hänellä on äänioikeus jossain toisessa äänestysalueessa, järjestelmä tuo ilmoituksen tästä näytölle.

Muilta osin vaalipäivän äänestyksessä noudatetaan soveltuvin osin, mitä oikeusministeriön vaaliohjeessa nro 2 selostetaan.

Äänioikeusrekisterin käytön aikana järjestelmä kirjoittaa automaattisesti ajantasaista lokia näytön taustalla olevaan selainikkunaan, josta näkyvät kaikki päivän aikana tehdyt kirjaukset äänestäneiden sukunimien mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Nimen lisäksi lokista näkyy äänestäjän syntymäaika ja äänioikeuden käytön merkitsemisajankohta (kellonaika). Äänioikeusrekisteriä käyttävä vaalilautakunnan jäsen saa tarvittaessa lokin työaseman näytölle klikkaamalla kyseisen selainikkunan aktiiviseksi. Jos hän on esimerkiksi epävarma siitä, kirjautuiko joku äänioikeuden käyttö järjestelmään, hän voi tarkistaa sen lokista. Normaalitytilanteessa lokia ei kuitenkaan tarvitse käyttää, joten sitä ei ole välttämätöntä hakea esiin. Näytölle haettu loki voidaan myös tulostaa paperille, jos äänestyspaikalla on kirjoitin. Loki saadaan esiin vaikka yhteys järjestelmään olisi poikki ja jopa sähkökatkon aikana, kunhan työasemissa on akkuvarmistus.

Menettely poikkeustilanteissa

Jos äänioikeusrekisterin käyttö estyy, esimerkiksi tietoliikennekatkoksen takia, vaalilautakunta siirtyy välittömästi merkitsemään äänioikeuden käytöt paperiseen vaaliluetteloon. Jos rekisterin käyttäjä on epävarma tuliko katko-tilanteessa joku äänioikeuden käyttö kirjatuksi järjestelmään, hän voi tarkistaa sen lokista. Vaalilautakunnan on myös välittömästi ilmoitettava puhelimitse viasta oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen vaalitukeen.

Vaaliluettelon käyttöä jatketaan kunnes äänioikeusrekisteri on saatu taas toimimaan.

Ainoa ennakoitavissa oleva ongelmatilanne syntyy silloin, jos vaaliluettelon käytön aikana äänestämään saapuu henkilö, joka on jo käynyt äänestämässä aikaisemmin samana päivänä. Tämä tilanne on luonnollisesti epätodennäköinen, mutta ei mahdoton¹. Sitä varten rekisteriä käyttävän jäsenen on otettava loki esiin heti kun vaaliluettelon käyttöön siirrytään ja tarkistettava siitä jokaisen kirjauksen yhteydessä, onko äänestäjä jo äänestänyt. Jäsen voi käyttää lokia joko työaseman näytöltä tai paperille tulostettuna.

Sen jälkeen kun äänioikeusrekisteri on saatu jälleen toimimaan, siirrytään takaisin sen käyttöön. Katkoksen aikana vaaliluetteloon kirjatut äänioikeuden käytöt on mahdollisimman pian vietävä myös rekisteriin. Tämä tapahtuu siten, että vaalilautakunnan joku muu jäsen käy vaaliluettelon läpi ja kirjaa siihen merkityt äänioikeuden käytöt varatyöasemalta äänioikeusrekisteriin.

Jos äänioikeusrekisterin käyttökatko osoittautuu pysyväksi tai niin pitkäaikaiseksi, ettei rekisterin käyttöön enää kannata palata, vaalilautakunta jatkaa vaaliluettelon ja lokin käyttöä.

¹ Kahdesti äänestäminen voidaan jälkikäteen todeta, jolloin henkilö jää teostaan kiinni. Rikoslain 14 luvun 3 §:n mukaan enimmäisrangaistus vilpillisestä äänestämisestä tai sen yrityksestä on vuosi vankeutta. Ongelmaksi kuitenkin muodostuu se, että henkilö ehtii pudottaa uurnaansa kaksi äänestyslippua.

Vaalilautakunnan on merkittävä vaalipöytäkirjaan ne kellonajat, jolloin siirryttiin vaaliluettelon käyttöön ja takaisin äänioikeusrekisterin käyttöön.

Vaihtoehtoinen menettely: Vaaliluettelon ja äänioikeusrekisterin samanaikainen käyttäminen

Vaalilautakunta voi halutessaan käyttää äänioikeuksien kirjauksissa *sekä vaaliluettelo* että *äänioikeusrekisteriä*. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että äänestäjän äänioikeuden käyttö merkitään ensin vaaliluetteloon ja heti perään myös äänioikeusrekisteriin. Tällöin tämän vaalilautakunnan osalta vaaliluetteloon tehdyt merkinnät ovat oikeudellisesti todistusvoimaisia, mutta äänioikeusrekisteriin tehdyt merkinnät eivät². Ennen vaalitoimituksen aloittamista vaalilautakunnan on tehtävä vaaliluettelon ja äänioikeusrekisterin rinnakkaiskäytöstä merkintä vaalipöytäkirjaan (kohtaan Huomautuksia).

Jos äänioikeusrekisterin käyttö estyy, pyritään saamaan rekisteri uudelleen käytettäväksi. Jos siinä ei onnistuta, rekisterin käyttö lopetetaan.

Tämän menettelyn etuna on, että se on täysin riskitöntä. Siinä myös saadaan kokemusta äänioikeusrekisterin käytöstä. Toisaalta tällä menettelyllä ei saada aitoja kokemuksia siitä, miten edellä mainitut varajärjestelyt toimivat.

Tarkemmat ohjeet

Äänioikeusrekisteriä käyttävät vaalilautakunnat noudattavat VAT-ohjetta nro 4d (Äänioikeustietojärjestelmän käyttöohjeet vaalilautakunnalle) ja VAT-ohjetta nro 1 (Vaalitietojärjestelmään kirjautuminen ja tietoliikenneohje) sekä soveltuvin osin myös oikeusministeriön vaaliohjetta nro 2 (Vaalilautakunnan tehtävät).

² Vaalilain 77 §:n 2 momentin toisen lauseen ”Merkintä tehdään äänioikeusrekisteriin silloin, kun se on vaalilautakunnan käytettävissä” voidaan katsoa tarkoittavan tilannetta, jossa äänioikeuden käyttö merkitään pelkästään äänioikeusrekisteriin.